

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

N:o 1 / Årgång 15

Februari 1940

C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG / LUND

293

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

UPPSATSER

	Sida
<i>Adell, A.</i> : Bön om fred	1
—»— Finlands kyrka i nöd	2
—»— Det svenska koralbeståndet	44
—»— Bibeln i psalmen	86
—»— Nytt från olika discipliner	109
<i>Andersson, H.</i> : Processionskors	17
<i>Andrén, E.</i> : Lönebestämmelser för kyrkomusiker	20
<i>Cleve, O.</i> : Finlands kyrka i nöd	3
<i>Cnattningius, B.</i> : Nikolaikyrkan i Örebro	36
—»— Gustav Vasas silverkonfiskationer	88
—»— De första kyrkorna	102
—»— Bernt Notke	107
<i>Hellerström, A. O. T.</i> : Svensk koralbok	33
—»— Svenskt kyriale	106
Hög- och Bjuråkershandskrifterna	114
<i>Kjollerström, S.</i> : Skriftermålet i historisk belysning	65
Kyrkosångens Vänner	26, 58
<i>Lindquist, D.</i> : Upplysningar till psalmhistorien	115
Meddelanden	31, 96, 121
<i>Moberg, C.-A.</i> : Det gregorianska klangidealet	97
<i>Peters, K.</i> : Minnesgudstjänst över stupade	5
<i>Redin, J.</i> : Prästens skrud under 1600-talet	73
<i>Rosenquist, C.</i> : Koralimprovisation	40
<i>Svanholm, S.</i> : Svenskt körarbete under 1939	11
<i>Ahlén, W.</i> : Svensk orgelkonst 1939	14

RECENSIONER

ANMÅLD LITTERATUR

	Sida		Sida
<i>Brilioth, Y.</i> : I S:t Sigfrids stift ...	93	<i>Haglund, G.</i> : Långasjö kyrka	62
<i>Doering, O.</i> : Kristna symboler ...	120	<i>Harsten, W.</i> : Prosten Elmbladhs	64
Griftetal (utg. av <i>B. Bexell</i>)	95	<i>Hellerström, A. O. T.</i> : Liturgik ...	116

	Sida		Sida
<i>Holmquist, Hj.</i> : Handbok i svensk kyrkohistoria	109	<i>Lundberg, E., Waldén, B.</i> : Örebro stads kyrkor	36
Julhälsning till församlingarna i Ärkestiftet	110	<i>Norlind, T.</i> : Lärobok i musikhistoria	61
<i>Kloo, A.</i> : Sök det goda land	94	<i>Paatz, W.</i> : Bernt Notke	107
<i>Källström, O.</i> : Medeltida kyrksilver förlorat genom Gustav Vasas konfiskationer	88	<i>Parsch-Kramreiter</i> : Neue Kirchenkunst	62
Le visage du Christ	114	<i>Pira, S.</i> : Medeltida målningar i Säby	121
<i>Liedgren, E.</i> : Den svenska psalmboken	111	<i>Rosendal, G.</i> : Nådens år	112
Linköpings stifts julbok	110	<i>Ström, T.</i> : Tröstebok i ofärdstid	113
<i>Lindblom, Joh.</i> : Boken om Job	113	<i>Wessberg, E.</i> : Välsignelsen i Kristus	93
<i>Lundberg, E.</i> : Byggnadskonsten i Sverige	102	<i>Westin, A.</i> : Kyrkoårets texter	113
		<i>Wikmark, G.</i> : Bibelcitat i psalmboken	36

ANMÄLD MUSIK

	Sida		Sida
<i>Bach, J. S.</i> : Slumra nu	61	<i>Olson, D.</i> : Var är den vän	60
<i>Blohm, S.</i> : Mässa	119	—: 3 gammalkyrkliga melodier ...	60
<i>Eriksson, A.</i> : Fader vår	61	<i>Peters, K., Runbäck, A.</i> : Svensk koralbok	34
<i>Forster, G.</i> : Du som oss frälst ...	118	—: Svenskt kyriale	106
Gläd dig, o kristenhet	117	<i>Praetorius, M.</i> : Ett barn är fött ...	117
<i>Hägg, T.</i> : Herre förbarma dig ...	119	Preludier till sv. koralboken ...	60
—: Påskhymn	119	<i>Runbäck, A.</i> : Kantat på Mikael's dag	117
<i>Jonsson, J.</i> : Du som med din allmakt's bud	61	—: Kantat för minnesgudstjänst ...	117
<i>Keller, H.</i> : Schule der Choralimprovisation	40	<i>Solem, E.</i> : Kyrie	117
<i>Lindberg, O.</i> : Snabbt jagar stormen våra år	119	<i>Svanholm, N.</i> : Solosånger	120
<i>Lindroth, H.</i> : Bön	61	<i>Söderholm, V.</i> : Ack, hjärtans ve	118
<i>Melin, H.</i> : Tre hymner	120	—: Halleluja	118
<i>Nordqvist, G.</i> : Mot ljuset	61	—: Mässa för barnröster	119
<i>Nyvall, J.</i> : Vår blick mot helga berget går	95	—: Helige Fader	119
		—: Vi tacke dig	119
		Veni redemptor gentium	117

Tidskrift för Kyrkomusik och Svenskt Gudstjänstliv

Organ för Kyrkosångens Vänner

UNDER MEDVERKAN AV

INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING, OCH
KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM

UTGIVEN AV

KYRKOHERDEN ARTHUR ADELL, SÖDERKÖPING.

Tidskriften utkommer med 32-sidiga nummer 4 gånger om året, nämligen
i februari, maj, september och december.

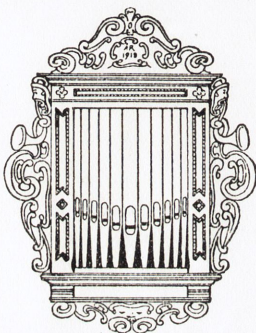
Red. adr.: Söderköping. Rikstel. 59. Exp. adr.: C. W. K. Gleerups förlag, Lund. Rt. 111. Postgiro 30843.

Prenumerationspris: i bokhandeln eller direkt från förlaget: kr. 4:50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.

Rabatt vid större annons och vid upprepning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bl. a.: Bön om fred. — *Arthur Adell* och pastor *Ola Cleve*, Helsingfors: Finlands kyrka i nöd. — Kyrkoherde *K. Peters*, Söndrum: Minnesgudstjänster över stupade. — 1939 års korälbok. — Operasångare *Set Svanholm*, Stockholm: Svenskt körarbete 1939. — Musikdirektör *Waldemar Ahlén*, Stockholm: Svensk orgelkonst 1939. — Fil. Kand. *Harald Andersson*, Lund: Processionskors. — Kantor *Ernst Andrén*, Dalafinnhyttan: Enhetliga tjänstgörings- och lönebestämmelser. — Kyrkosångens Vänner årsredogörelse. — Recensioner. — Meddelande.

H. LINDEGREN

ORGELBYGGARE — GÖTEBORG

Medlem av Svenska Orgelbyggares Förening.

POSTADRESS: KOMMENDÖRSGATAN 12

TELEFONER: BOSTADEN 14 26 38, FABRIKEN 14 93 38

Tillverkar piporglar, som utmärka sig
för hållbarhet o. konstnärlig intonation.

Svenskt, gediget arbete och bästa
material.

Mångårig personlig erfarenhet.

Goda idéer

TECKNING RETUSCH
KLICHÉER SKYLTAR

KÖHLERS KLICHÉ-

Tel. 16734, 10842

Malmö ANSTALT
ST. NYGATAN 54

Med detta nummer följa provexemplar av

ORDNING FÖR ENSKILT SKRIFTERMÅL

(Pris 10 öre)

ORDNING FÖR DEN DAGLIGA MORGON- OCH AFTONANDAKTEN

(Pris 5 öre)

Utgivna av **L. Johannesson.**

GLEERUPS

Bön om fred.

O du fridens Gud, återställ
det brutna förtroendet mel-
lan folk och länder och skänk
en rättfärdig fred åt vår värld.

Hägna i din nåd Nordens folk
och förbarma dig över vårt bro-
derland, det kämpande Finland.

Bevara vårt fosterland från
krigets förbannelse och låt en-
dräkt råda i vårt folk. Omslut
med din faderliga allmakt alla
som hava kallats från hem och
arbete till fäderneslandets skydd
och till vakt om vår frihet.
Styrk deras hjärtan, som i sina
hem bära de dagliga omsorger-
nas börda, medan de vänta
sina mäns och barns återkomst.

O Gud, din frid, som över-
går allt förstånd, bevara våra
hjärtan och tankar i Kristus
Jesus. Amen.

A. ADELL.

Finlands kyrka i nöd.

Med en hälsning från Finlands lidande kyrka inledes den femtonde årgången av Tidskrift för kyrkomusik och svenskt gudstjänstliv. Därmed erinras våra läsare om ofärden, som brutit in över världen och som med tunga slag drabbat vårt grannland och frändefolk öster om Bottenhavet. Ingen kyrka står genom gemensamma historiska öden, genom personliga förbindelser och genom likhet i ritus, sed och sång vårt hjärta närmare än Finlands kyrka.

Den finska hälsningen framföres till våra läsare av pastorn i Helsingfors norra svenska församling, Ola Cleve, väl bekant för många av de svenskar, som under det sista decenniet lärt känna det energiska frivilliga församlingsarbetet inom Finlands svensktalande församlingar, i vilket också det blomstrande kyrkosångsarbetet utgör en del. Allt sedan Finlands frigörelse har kyrkosångsrörelsen i Finland, både inom den finsktalande och den svensktalande delen hunnit bliva en folkrörelse, som vuxit i bredd och djup.

Pastor Cleves hälsning må tillika få vara en erinran om den svenska kyrkans ansvar gent emot Finlands kyrkokristna i denna tunga tid. De många personliga band, som under de sista årtiondena knutits mellan finska präster och svenska, mellan svenska kyrkomusiker och finska få i denna tid icke slitas utan måste befastas.

Må Finlands kyrka nu förnimma att vid hennes sida står en kyrka väster om Bottenhavet, som omsluter sin kämpande syster med oavlätlig bön och i offervillig tjänst bär sitt ansvar för den prövade systerkyrkan under tacksam erinran om vad vi mottagit österifrån i ord och dikt och ton.

Arthur Adell.

I en cirkulärartikel publicerad bland annat i det finländska Församlingsbladet framhåller biskopen i Tammerfors Aleksii Lehtonen, att Finlands folk under de senaste tjugo åren eller med andra ord sedan självständigheten tillkämpades upplevat en underbart välsignelserik tid. De kristna impulserna ha formligen strömmat över landet. Detta omdöme är knappast någon överdrift. När de ryska stängslena brötos ned och vägen blev fri till Skandinavien och det övriga Europa började nya och friska tankar välla in i landet också på det religiösa området.

Men icke blott utifrån berikades vi. De mäktiga väckelserörelserna, vilka alltid varit den finländska kyrkans främsta tillgång, fingo nu, då man utan hinder kunde beställa om sitt eget hus, ny kraft och intensitet. Hednamissionen, sjömansmissionen, inre missionen, ungdomsvården, söndagsskolarbetet och icke minst kyrkomusiksträvandena växte och blomstrade även de år från år. Nu efteråt kan man tacksamt konstatera detta.

Men så kom kriget. Finlands lyckliga och förhoppningsfulla kyrka blev en kyrka i nöd. Vår kyrka har alltid varit folklig och nationell och folkets nöd blev därför också dess nöd. Mycket har kyrkan fått bevittna av kval och sorg, men å andra sidan har den ock upplevat vilket bröd för själarna Guds ord är.

Molotows dödsfåglar kretsa över alla delar av Finland och de spara icke heller kyrkor och begravningsplatser. Därför brukas templen icke medan det är ljust, och på de mest utsatta orterna hållas gudstjänsterna i mera skyddade lokaler. Ständigt inträffar det att gudstjänsten avbrytes av alarm och kyrkfolket måste söka sin tillflykt till närmaste skyddsrum. Ett antal kyrkor ha träffats av bomber och begravningsföljen ha beskjutits med maskingevär.

Men Finlands folk förlorar icke modet. Det minnes, att också de första kristna voro förföljda och tvungos att hålla sina gudstjänster i katakomber och andra tillfälliga lokaler. Lugnt och förtröstansfullt tar man dagen som den kommer medveten om en rättvis sak och litande på en allsmäktig och barmhärtig Gud.

Det sistnämnda är synnerligen utmärkande för Finlands folk i detta nu. Sällan har väl något krig haft en så religiös prägel som Finlands kamp mot den gudlösa jätten i öster. »Vår Gud är oss en väldig borg» har blivit det samlande mottot för denna kamp. Predikan, bön och psalmsång förekommer rikligt såväl på krigsskådeplatsen som i hemtrakterna och särskilt mycket också

i radion. Vid frontavsnittet norr om Ladoga sjöngs julmorgonen psalmen »Av himmels höjd oss kommet är» från början till slut. »Vädret var sådant, skriver en korrespondent, att i den lugna kölden sången säkert skallade långt utöver fronten.» Gripande är att lyssna till det aftonkorum som radieras strax före Högkvarterets rapport om krigsläget. Under fältprästens korta tal får man stundom höra kulsprutor smattra och granater explodera. En psalmvers sjunges med övertygelse till hornackompanjemang och så säger pastorn: »God natt gossar!» vartill soldaterna svara med ett kraftigt: »God natt, herr pastor!»

En tung men viktig uppgift har kyrkan, då det gäller att trösta de fallnas anhöriga. Utlänningar ha berömt den finländska krigsledningen för det förebildliga sätt, på vilket den vårdar sig om de fallna krigarnas stoft. De jordas inte där borta, utan sändas till sina olika hemorter för att bäddas ned i hemförsamlingens jord, vanligen i en gemensam hjältegrav. Också meddelandet om en kämpes död sker så grannlaga som möjligt. Dödsbudet sändes till församlingens pastorsämbete och vanligtvis beger sig prästen personligen till den stupades hem för att säga det svåra. Det är tunga steg.

Kyrkan har också många andra krävande uppgifter under krigstiden. Omsorgen om reservisternas familjer och de många evakuerade fordrar tid och krafter av diakonissor och präster. Det fria församlingsarbetet lider naturligtvis på de flesta orter ett svårt avbräck. Bibelkrets- och syföreningsmedlemmarna, för vilka de regelbundna veckomötena blivit hemvanda och kära, uttrycka med tårar i ögonen sin saknad efter dem. Söndagsskolor kunna icke heller hållas och många av ungdomskretsarnas medlemmar tjäna fosterlandet antingen på hemfronten eller »där någonstädes». Tomt kännes det också att konfirmandundervisningen måst inställas.

Trots all nöd tröstras vi dock av tanken, att Herren ännu skall låta en dag gry, då vi tryggt kunna gå upp »till Guds hus, under fröjderop och tacksägelse». På den dagen väntar Finlands folk och på den dagen tror också Finlands kyrka.

Ola Cleve.

Ordning vid minnesgudstjänster över stupade.

De första underrättelserna om svenska frivilliga som stupat i Finland börja i dessa dagar komma med sina sorgebud till anhöriga och vänner. I en del fall kunna kanske dessa stupade föras hem och begravas i svensk jord. I många fall åter blir väl allt vad de hemmavarande få tillbaka underrättelsen om den anhöriges öde. Detta senare blir ju alltid händelsen med de många sjömän som falla på sin post ute på haven. Under sådana förhållanden torde de anhöriga mångenstädes komma att hos prästerskapet begära att en minnesgudstjänst anordnas i hemförsamlingens kyrka som ett slags ersättning för begravningen. Det kan väl knappast komma i fråga att en så berättigad önskan blir avslagen. Men å andra sidan ställes vederbörande inför en ingalunda lätt uppgift, då det gäller att liturgiskt utforma en dylik akt. En mycket enkel ordning vid ett sådant tillfälle skulle det formulär utgöra som under rubrik »Då någon ligger på bår» meddelas i Kyrkoårets Aftonböner (Lund, Gleerup 1938) å s. 60 ff. Musik till denna tidebön — som dock visst icke behöver sjungas utan mycket väl kan läsas — föreligger i Antifonale till Kyrkoårets Aftonböner (samma förlag 1938). Å andra sidan torde det kanske i allmänhet anses lämpligare att vid ett sådant tillfälle anknyta till en mera känd liturgisk form. Då erbjuder sig självfallet genast högmässan som stomme. Nedan lämnas ett försök att i högmässans ram erbjuda en ordning för dylika gudstjänster. Härvid bör blott påpekas att denna ordning kan tillgodose de mest skiftande förhållanden. Den låter sig lika väl utföras i den minsta lilla landskyrka med de enklast tänkbara möjligheter som i den största katedral med de allra rikaste resurser. I förra fallet följer man ordningen ovanför strecket. Denna mässa kräver då icke större resurser än vilken annan mässa under året som helst. Icke ens en sjungande liturg är något ofrånkomligt villkor. I större förhållanden med rikare möjligheter kan man alltefter tycke och smak utföra de olika momenten efter anvisningarne under strecket. Där erbjudas olika musikaliska möjligheter som torde kunna tillfredsställa både de små körerna och de större. — Kyrkoskruden bör vid denna gudstjänst självfallet vara svart.

1. Ingång.

Ingången kan utgöras av en eller ett par verser ur psalmboken, t. ex. 539:1, 2.

ANMARKNINGAR.

1. Ingång.

Såsom ingång äro olika alternativ möjliga. Det enklaste är det ovan an-

förda. Såsom exempel på andra användbara psalmer kunna nämnas: 2: 2, 3 — 157: 3—273: 5, 6 — 495: 4—450—

2. Kyrie.

Prästen läser: Helige Herre Gud, helige starke Gud, helige barmhärtige Frälsare, du evige Gud, Förbarma dig över oss.

Församlingen sjunger:

Herre, förbarma dig över oss.

Kriste, förbarma dig över oss.

Herre, förbarma dig över oss.

3. Kollektbön.

Prästen: Herren vare med eder.

Församlingen: Med dig vare ock Herren.

Prästen: Låtom oss bedja.

O Gud, du som genom det heliga dopet har förenat oss med Kristus och lovat oss ditt rike till arvedel, bevara oss nådeligen

546: 1, 2—580—584. En orgelkoral, tjänlig som preludium till den ovan anförda n:r 539, under förutsättning att koralbokens melodi 203 kommer till användning, återfinnes i Runbäck-Ahlén, Postludier III s. 94 f.

I stället för svensk psalm kan träda körsång, varvid texten självfallet bör utgöras av den gamla dödsmässans kända introitus *Requiem æternam dona eis, Domine* m. m., vilken text kan tänkas sjungen antingen flerstämmigt i t. ex. Josephsons allmänt kända tonsats (upptagen av bl. a. Svenska skolkvartetten, del I, s. 62) eller den förnämliga tonsats av Anerio som medelas i Schoeberleins *Schatz des liturgischen Chor- und Gemeindegesangs* II: 2, s. 806, eller ock unisont efter den gamla gregorianska melodien. Naturligtvis vore det önskvärt att denna text kunde utföras i svensk översättning. Någon fullgod översättning till vårt språk finnes emellertid icke ännu.

Mindre lämpligt, men icke otänkbart vore att låta ingången utgöras av körsång med annan text. Förslagsvis kan nämnas: Widéen, Omhägna med nattliga friden (Hymnarium 1914, del

II, s. 814 f.) eller Morén: Mitt rätta hem i himlens höjd (ibm. s. 808).

Ett par försök att återge stycken av Requiem-texten på svenska i berömda tonsättningar föreligga i anförda Hymnarium, nämligen Cherubini, Milde Jesu, Herre Gud (s. 777 ff.) och Gnosspelius Evig frid och vila (s. 796 ff.).

2. Kyrie.

De inledande böneorden böra under alla omständigheter läsas (icke sjungas).

Kyrie kan sjungas antingen unisont eller flerstämmigt. Av i Musiken till Svenska Mässan (1897) föreliggande alternativ torde i förra fallet bäst passa att använda n:r 2. I senare fallet torde n:r 8 bäst lämpa sig, såvida man icke önskar 9-faldigt Kyrie, då n:r 11 lämpligen torde kunna komma i fråga.

3. Kollektbön.

Såsom alternativ till ovanstående, ur Evangelisk Tidegård hämtade kol-

i rättfärdighet och i det eviga livets hopp. Vi bedja dig för din tjänare N. N., som du har kallat från detta förgängliga livet, låt ditt eviga ljus lysa för honom och gör honom av nåd delaktig i de saligas glädje inför ditt ansikte. Genom din Son, Jesus Kristus, vår Herre.

Församlingen sjunger: Amen.

4. Epistel.

(T. ex. 1 Kor. 15:53—57.)

Käre Bröder. Detta förgängliga måste ikläda sig oförgänglighet, och detta dödliga ikläda sig odödlighet. Men när detta förgängliga har iklätt sig oförgänglighet, och detta dödliga har iklätt sig odödlighet, då skall det ord fullbordas, som står skrivet: »Döden är uppslukad och seger vunnen». Du död, var är din seger? Du död, var är din udd? Dödens udd är synden, och syndens makt kommer av lagen. Men Gud vare tack, som giver oss segern genom vår Herre Jesus Kristus.

5. Graduale.

Några verser ur psalmboken, t. ex. 592:5—8.

lektbön kan meddelas kollektbönen på 16 s. e. Tref.:

Gör oss villiga, o Herre, Gud, att lyda och tjäna dig, och eftersom vi äro kvalda av vår fiende döden och dig förutan icke kunna bliva bestående, så uppväck alltid vår häg till att åkalla din hjälp. Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre. Amen.

4. Episteln.

Bland såsom epistel tjänliga skriftställen må här nämnas några: Jes. 55:8, 9 (Se, mina tankar äro icke edra tankar...), Rom. 14:7—9 (Käre Bröder. Ingen av oss lever för sig själv...), Rom. 8:38, 39 (Käre Bröder. Jag är viss om att varken död eller liv ...).

5. Graduale.

Enklaste formen för graduale är självfallet, såsom ovan föreslagits, en

svensk psalm. Andra här möjliga psalmer äro t. ex. 135, 154:6—8, 545:6—8.

Här är emellertid den mest lämpliga platsen, om man vill utveckla någon större musikalisk rikedom.

Våra kyrkliga hymnsamlingar erbjuda ett ganska rikt urval på denna plats användbara stycken. Några må nämnas. Bach, Mitt liv skall Kristus vara, Densamme, När jag skall lämna världen (båda i Peters-Ahlén, Körkoraler av Bach). — I stoft och sand, den svarta mull (Hymnarium II, s. 759). De tidigare, under anmärkningarna till avdelning *Ingång* uppräknade.

Såsom särskilt lämplig på denna plats må nämnas en på Nordiska musikförlaget under den närmaste tiden utkommande liten kantat av Albert Runbäck »En evig, oförgänglig fröjd det bliver» (unison kör med orgel eller trestämmig blandad kör).

Möjligen kunde här även dödsmässans gamla berömda sekvens *Dies*

6. *Evangelium.*

(T. ex. Joh. 11:20—27.)

Vid den tiden fick Marta höra att Jesus kom. Och hon gick honom till mötes, men Maria satt kvar hemma. Och Marta sade till Jesus: »Herre, hade du varit här, så vore min broder icke död. Men jag vet ändå att allt vad du beder Gud om, det skall Gud giva dig.» Jesus sade till henne: »Din broder skall stå upp igen.» Marta svarade honom: »Jag vet att han skall stå upp, vid uppståndelsen på den yttersta dagen.» Jesus sade till henne: »Jag är uppståndelsen och livet. Den som tror på mig, han skall leva, om han än dör; och var och en som lever och tror på mig, han skall aldrig någonsin dö. Tror du detta?» Hon svarade honom: »Ja, Herre, jag tror att du är Messias, Guds Son, han som skulle komma i världen.»

7. *Psalm.*

(T. ex. 531:6, 7.)

(8. *Kort predikan eller minnestal.*9. *Psalm efter predikan.*)10. *Prefation.**Prästen:* Herren vare med eder.*Församlingen:* Med dig vare ock Herren.

iræ, dies illa (= sv. ps. 609) få komma i åtanke. Skulle man finna denna sekvens i dess fullständiga skick alltför lång, kan ett urval göras, t. ex. vv. 1, 2, 5, 6, 8, 17, 18, 19. Härvid är dock att märka, att texten vv. 5, 6 placeras under melodien vv. 3, 4 och texten vv. 8, 17 under melodien vv. 5, 6. — Önskar man rikare musikalisk utsmyckning av denna sekvens kan man här utföra Anerios utomordentligt mäktiga tonsats i Hymnarium II, s. 683 ff.

6. *Evangelium.*

Bland andra såsom evangelielektion tjänliga ställen må här nämnas: Joh. 6:37—40 (Vid den tiden sade Jesus till sina lärjungar: Allt vad min Fa-

der giver mig, det kommer till mig...), Matt. 16:24—26 (Vid den tiden...: Om någon vill efterfölja mig...).

7. *Psalm.*

Om psalmen 531 här begagnas torde som melodi böra brukas *Hör, Gud ännu sin nåd dig bjuder.* — Andra här användbara psalmer äro: 79:8, 9—95:5, 6—553:5—7—567:6.

8. *Kort predikan och 9. Psalm efter predikan.*

Dessa båda avdelningar torde helst böra utgå.

10. *Prefationen.*

Prefationen kan läsas eller sjungas. De båda nu brukliga prefationsmelo-

Prästen: Upplyften edra hjärtan till Gud.

Församlingen: Gud upplyfte våra hjärtan.

Prästen: Tackom Gud, vår Herre.

Församlingen: Allena han är värdig tack och lov.

Prästen: Ja, sannerligen är det tillbörligt, rätt och saligt, att vi alltid och allestädes tacka och lova dig, allsmäktige Fader, helige Gud, genom Jesus Kristus, vår Herre. Han har kommit i världen för att frälsa syndare och har utgivit sig själv för oss till att förlossa oss från all orättfärdighet. I honom hava vi medborgarskap i himmelen och bida efter barnskapet, vår kropps förlossning. Han är uppståndelsen och livet; den som tror på honom skall leva om han än dör och var och en som lever och tror på honom skall aldrig någonsin dö. Fördenskull lovsjunga och prisa änglarne och alla helgon med hela den himmelska härskaran din äras majestät. Med deras förena också vi vår tillbedjan, då vi säga:

11. Sanctus.

Helig, helig, helig, Herre Gud Allsmäktige. Fulla äro himlarne och jorden av din härlighet. Giv salighet av höjden. Välsignad vare han som kommer, i Herrens namn. Giv salighet av höjden.

12. Fader vår.

Prästen: Låtom oss nu alla bedja så som vår Herre Jesus Kristus själv har lärt oss:

Fader vår som är i himmelen. Helgat varde ditt namn. Tillkomme ditt rike. Ske din vilje såsom i himmelen så ock på jorden. Vårt dagliga bröd giv oss i dag. Och förlåt oss våra skulder, såsom ock vi förlåta dem oss skyldige äro. Och inled oss icke i frestelse. Utan fräls oss ifrån ondo. Amen.

dierna låta sig lätt anpassas till ovanstående text. Intresserade kunna erhålla den ena av dessa melodier med underlagd text hos förf. till denna uppsats. — Prefationen och Sanctus kunna utelämnas. I sådant fall följer efter salutationen den nedan under n:r 14 meddelade bönen och *Välsig- nelsen* omedelbart efter *Agnus Dei*.

församlingen med eller utan orgel. I detta fall torde Sv. Mässan n:r 51 b kunna användas. Eller ock kan Sanctus sjungas en- eller flerstämmigt av kören. Under sådana förhållanden torde Sv. Mässan n:r 51 a kunna brukas.

12. Fader vår.

Prästen står under de inledande orden vänd mot altaret. Doxologien utslutes.

11. Sanctus.

Sanctus kan utföras antingen av

13. *Agnus Dei.*

O Guds Lamm, som borttager världens synder. Fräls oss, milde Herre Gud.

O Guds Lamm, som borttager världens synder. Hör oss, milde Herre Gud.

O Guds Lamm, som borttager världens synder. Giv oss din frid och välsignelse.

14. *Bön.*

Prästen beder: O allsvåldige, evige Gud, du livets Herre och dödens. Giv oss att i tro och tillbedjan kunna böja oss inför ditt majestät och inför din allvishets råd. Var vår tröst och vår starkhet i livets och i dödens nöd.

Styrk och uppehåll dem som här begråta en av sina kära. Var dem en fader och en hjälpare. Drag dem genom sorgen närmare dig. Hugsvala deras hjärtan med din frid, som övergår allt förstånd.

Lär oss alla att besinna vad du vill säga oss, då du ställer oss inför döden och förgängelsen. Uppväck oss ur vår säkerhet. Övervinn vårt klenmod. Giv oss att i alla våra livsdagar med vilig håg tjäna dig. Hjälp oss att kämpa trons goda kamp intill slutet. Och när vår sista stund är inne, fullkomna då av nåd i oss det eviga livet, som tillhör dem som sätta sin förtröstan till din Son, Jesus Kristus, vår Herre. Dig vare pris och ära i evighet.

Församlingen sjunger: Amen.

15. *Välsignelsen.*

Prästen: Böjen edra hjärtan till Gud och mottagen välsignelsen. Herren välsigne eder och bevarer eder. Herren låte sitt ansikte lysa över eder och vare eder nådig. Herren vände sitt ansikte till eder och give eder frid.

I Guds, Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Församlingen sjunger: Amen. Amen. Amen.

16. *Slutpsalm.*
(T. ex. 599:6, 7.)13. *Agnus Dei.*

Om utförandet av Agnus Dei gäller detsamma som beträffande Sanctus. Närmast torde Sv. Mässan n:r 64 a eller b böra komma i åtanke. (Jfr 1914 års Vesperale I s. 170). I n:r 67 föreligger ett Agnus Dei för manskör som även torde kunna användas.

14. *Bön.*

Den här meddelade bönen utgör en förkortning av bönen i ärkebiskop Eidsens handboksförslag s. 160, alternativ 3. Som alternativ kan den s. k. begravningsmässans bön tänkas.

Knut Peters.

1939 års koralbok.

Den 20 oktober 1939 daterades detta Kungl. brev:

»Kungl. Maj:t har funnit gott att gilla och stadfästa ny svensk koralbok av den lydelse, bilaga vid denna kungörelse utvisar, att från och med söndagen den 28 januari 1940 av församlingarna användas vid den allmänna gudstjänsten och andra heliga förrättningar, församlingarna likväl obetaget att fortfarande tills vidare använda nuvarande koralbok.»

Därmed har arbetet på att skänka den svenska kyrkan en ny församlingens gudstjänster avsedd sångbok kommit till sitt slut. Ett utförligare omnämmande av detta för hela gudstjänstlivet ytterst betydelsefulla arbete måste sparas till kommande nummer, då koralboken förelegat först helt kort tid före dess användande.

Svenskt körarbete under 1939.

Rapport från K. S. V.:s körsektion.

icke ens vid en återblick på svenskt körarbete under det gångna året kan man komma ifrån den slagskugga, som ofreden mer eller mindre starkt kastar även över vårt land. Den planerade kyrkosångshögtiden i Borås, till en början uppskjuten genom försening av Carolikyrkans reparation, blev på grund av omständigheter, som sammanhånga med det oroliga politiska läget, framflyttad på obestämd tid, och från skilda håll i vårt land meddelas att den skärpta krigsberedskapen vållat stora luckor i körskolorna, och sålunda försvårat och mången gång till och med omöjliggjort ordnat körarbete.

Det Tredje Nordiska Kyrkomusikermötet i Köpenhamn hann dock äga rum de första dagarna i juni och omvittnas såsom i alla hänseenden synnerligen lyckat. Vid detta tillfälle representerades Sveriges kyrkosångsförbund, i enlighet med centralrådets beslut, av Engelbrekts kyrkokör, vilken icke endast utförde den vokala delen av programmet vid mötets svenska konsert utan även medverkade vid den svenska högmässan i Roskilde Domkyrka.

Från praktiskt svenskt körarbete i övrigt må med ledning av de kyrkomusikaliska tidningarnas körnotiser, förutom enskilda körers musikandakter, musikgudstjänster och kyrkomusikkonserter, nämnas stiftsförbundens årshögtider samt kyrkosångsdagar, kyrkosångsfester, sångveckor och kyrkomusikaliska kurser. Om jag i detta sammanhang särskilt nämner Stockholms kyrkosångsförbunds årshögtid i Gustaf Vasakyrkan i Stockholm med ett program helt ägnat dess förbundsordförande och nämnda kyrkas organist, professorn Otto Olsson, är det för att få tillfälle att, även från K. S.

V.:s körsektion, med tacksamhet för all värdefull kyrkomusik han skänkt våra körer, saluterar honom med anledning av hans under året timade 60-årsdag. Hans *Te Deum*, kompositören till ära nyligen uppfört i Stockholms Konsertförening, kommer alltid att höra till den svenska kyrkomusikens förnämsta prydnader.

Dessutom antecknar jag för året trenne märkligare körframträdanden: Kumla barnkörs konsert i S:t Jacobs kyrka i samband med förra centralkommittésammanträdet blev en upplevelse, där Rolf Forsman praktiskt visade, vad han i ett flertal artiklar i tidningen Kyrkosångsförbundet energiskt och vederhäftigt propagerat för. Att hans arbete bär frukt, vittna nämnda tidnings barnkör-rapporter. Salzburger Kammerchor Trapps i september likaledes i S:t Jacobs kyrka givna konsert, var även den något av en sensation. Här var något att lära för våra kyrkokörer i alla stycken, och om det kunde låta sig göra, vore det synnerligen tacknämligt, om kören vid kyrkosångskurser och liknande tillfällen kunde få utföra kördemonstrationer. Med den 11-hövdade elitkören »Voces intimæ» har den nye konsertföreningsdirektören i Stockholm, Johannes Norrby, efter att under det gångna året upprepade gånger ha framträtt i radio, första gången med en mässa av Williams, givit en mycket uppmärksammad konsert. Såsom redaktör för Sveriges körförbunds organ »Vår Sång» har han i nämnda publikation bidragit med flera utomordentliga artiklar i körtekniska frågor.

Kyrkomusikaliska föreningen vid K. Musikkonservatorium, liksom under föregående år medverkande vid gudstjänster i huvudstaden med omnejd, har besökt ett flertal platser i Norrland.

Musikförlagens livaktighet fortsätter, om möjligt ökad. Våra kyrkokörer tillföras på så sätt den utomordentligaste näring så rikligt, att det kan ifrågasättas, huruvida de kunna hinna med att smälta allt. Kyrkosångsförbundets bilagor ha förutom en del klassiska nytryck bjudit på de värdefullaste saker. Det namn man här mest fäster sig vid är Gottfrid Berg. Han beträder nya härliga vägar och hans körkompositioner förtjäna den största uppmärksamhet. Andra bidrag ha lämnats av Daniel Olson, Rudolf Norrman, Axel Boberg m. fl. Kyrkosångsförbundets bilagor ha av Nordiska Musikförlaget även utgivits separat. Från detta förlag anteckna vi även med största glädje Albert Runbäcks koralpartitor för kör, orgel och violin, och utbedja oss flera sådana. Bland klassiska nytryck har Nordiska Musikförlaget utgivit de gamla sekvenserna *Laetabundus*, *Victimæ Pascali laudes*, *Dies iræ* m. fl. Viktor Norberg i Västerås har under året presenterat flera förträffliga nyheter av Valdemar Söderholm, bl. a. 14 koralmotetter för barnkör, omspännande hela kyrkoåret; Sveriges körförbunds förlag har nytryckt August Södermans Andliga sånger samt utgivit en mässa för bl. kör à capella av Sven Blom. Från Fazers Musikhandel i Hälsingfors kan nämnas Sulo Salonens »10 små koral-motetter för bl. kör» och från Gleeerups förlag föreligger Adell-

Peters samlade tidegärds-material i ett Svenskt Antifonale. Anmärkningsvärd och glädjande i årets skörd är den rika förekomsten av trestämmiga saker. De borde komma särskilt väl till pass, där körerna på grund av i början av denna uppsats nämnd anledning måste arbeta med reducerat antal sångare i mansstämorna. Förövrigt torde nog alltfört en hel del gott folk behöva omvändas från sin inbiliska tro, att man inte kan åstadkomma körsång med mindre den måste vara fyrstämmig!!!!

Kyrkomusikaliska tidningar ha vi gott om i vårt land. Sedan för ett par år tillbaka musiklärarna och kyrkomusikerna skaffat sig särskilda från Kyrkosångsförbundet helt fristående organ, ha vi under det gångna året undfägnats med ännu en publikation, nämligen Kyrkomusikern, enligt egen uppgift organ bl. a. även för körsång. Det är nästan för mycket av det — skall jag våga säga det — goda!

Av intresseväckande artiklar i dessa tidningar rörande körarbetet må förutom tidigare i denna rapport omnämnda framhållas »Ungdomskretsarna, ett försummat arbetsfält» av Ragnar Blenow samt »Kyrkokörens insats i kyrkans förnyelse» (K. F. n:o 4), vari understrykes vikten av att kyrkokören verkligen får bli en liturgisk faktor.

En uppgift, som mer än tillförene borde beaktas för kyrkokörerna, är ledningen av församlingssången. Alltmera, t. ex. i Kyrkosångsförbundets senaste nummer och t. o. m. i Samfundets för unison sång årsmeddelande, drages orgelns lämplighet som *enda* ledare av församlingssången starkt i tvivelsmål. Inte bara den gregorianska sången, vilket dock numera torde anses allmänt erkänt, utan även den lutherska koralen mår väl av att allt emellanåt självständigt få göra sig gällande. Här kunde, särskilt då psalmer med större antal verser förekomma, kyrkokören alternerande med orgeln få handhava ledningen av sången för att ytterligare stimulera församlingens deltagande.

I stilfrågor höjas olikartade röster, helt naturligt förresten, ehuru man med förvåning måste fråga sig, hur det är möjligt att utvecklingen på detta område, det må gälla orgeldispositioner, kompositionsart eller körrepertoar, synbarligen gått mången spårlöst förbi.

Alltjämt behöva vi *samling*, både enskilt och inbördes kring det som är och förblir det väsentligaste i all vår gärning: *förkunnelsen*. Under det »tvånget» måste vi alla in för att känna »frihet», både konsten och dess utövare.

Egendomligt är att iakttaga, hur i andra länder, särskilt söderut, orostiderna, samla människorna i överfyllda lokaler kring konstens altaren. I vårt land är verkan snarast den motsatta. I dessa sista dagar har hjälparbetet för vårt finska broderfolk samlat skilda krafter och även våra kyrkokörer till offrande gärning. Vi behöva mera av sådan samling. Måste vi »drivas samman med gisselslag» för att »den blåaste vår skall knoppas»? Må vi ran-

saka oss själva och enskilt och samfällt i trohet söka fylla vår höga uppgift, under innerlig bön, att duvan som skall förkunna, att hatets flod börjat draga sig tillbaka, snart måtte visa sig.

Stockholm den 9 januari 1940.

Set Svanholm.

Svensk orgelkonst under 1939.

Även under det gångna året har, trots de allt hårdare tiderna, en livlig aktivitet utvecklats på orgelkonstens olika områden. Utåt har denna aktivitet måhända varit mest märkbar inom orgelbyggeriet, som dock, naturligt nog, ej kunnat undgå att vidkännas tidens påfrestningar i olika avseenden. Vad beträffar nyskapande av litteratur för orgel synes året ha varit en det lugna såandets tid, vars frukter vi inom en snar framtid säkert skola få skörda. Nypublicerade tonsättningar är ringa, medan antalet manuskriptverk enligt tillgängliga uppgifter torde vara relativt rikligt.

Bland föranstaltningar vid vilka orgeln spelat en framträdande roll må först nämnas Tredje Nord. Kyrkomusikermötet i Köpenhamn 2—5 juni. Medverkande organister från Sverige voro Ernfrid Bjuring och Carl E. Rosenquist, av vilka den senare vid den svenska konserten förutom J. S. Bachs kanoniska variationer över Av himlens höjd... spelade sin egen Toccata över Var man må nu väl glädja sig, märkligt nog *det enda* svenska verk för orgel, som kom till utförande under hela mötet.

Det nordiska kyrkomusikaliska samarbetet har även främjats genom en redan under 1938 inledd serie orgelkonserter i radio. Sådana konserter med svenskt program ha sålunda ägt rum i Helsingfors den 19 jan., då Elis Mårtensson framförde tonsättningar av O. Lindberg och W. Åhlén, i Bergen d. 13.2, av Tryggve Præstun, som likaledes spelade verk av samma komponister, samt i Köpenhamn, där tonsättningar av O. Olsson, J. Morén m. fl. kommo till utförande. Förvisso har ett dylikt utbyte och bekantgörande av de olika nordiska ländernas orgelmusik den största betydelse. Man vill därför hoppas, att ett från danskt kyrkomusikerhåll framfört önskemål om återupptagande av sådana nordiska utsändningar måtte förverkligas.

Förutom vid kyrkomusikermötet i Köpenhamn har svensk orgelmusik exekverats inför utländsk publik av Henry Weman, som vid konsert i Bristol framfört tonsättningar av O. Lindberg och O. Olsson. På inbjudan av Bachforeningen i Köpenhamn har W. Åhlén medverkat vid en konsert i Köpenhamns domkyrka.

Nyutgivna orgelkompositioner under året äro: Daniel Olson: Vad

ljus över griften, Introduktion, fuga och koral, (Gehrmans), Anders Bond: Korastudier (Gehrmans) och C. Bengtsson: Vi tacke dig, o Jesu god, Variationer, fuga och koral (Nord. Musikförlaget).

Av verk som föreligga i manuskript märkas: G. Berg: Partitor över koralerna Vi tacke dig, o Jesu god, Befall i Herrens händer och Lov vare dig, o Jesu Krist, Jacob Nyvall: Julpartita över koralen Världens Frälsare, kom här samt Hugo Melin: En samling korastudier. Bland nyheter är vidare att nämna två större preludiesamlingar, den ena av Lindberg-Weman-Wikander, den andra av Runbäck-Åhlén. Bägge dessa samlingar äro avsedda att publiceras inom den närmaste tiden.

Bland nytgivna utländska verk, recenserade i svenska tidningar och tidskrifter kunna nämnas: Ditlefson och Viderø: Preludier och koraltbearbetningar från 17 århundradet, Engström och Södring, rec. i Kyrkomusikernes Tidning av N. G. Zettergren, i K. S. F. av I. Sahlin, i Tidskrift f. kyrkomusik av Carl E. Rosenquist, Thuner: Forspiel till Salmer i Kirchestil, N. O. Raasted: Orgelsonat nr 4, rec. i Tidskrift f. kyrkomusik av Rosenquist, P. Hamburger-H. Godske-Nielsen: Orgelmusik til Gudstjenesteburg, andra saml., samt Reger-Straube: Fantasi över Vår Gud är oss en väldig borg, rec. i K. S. F. av I. Sahlin.

Bland publicerade artiklar om orglar och orgelmusik märkas: I K. M. T.: Gunnar Rosendahl: Orgeln och kyrkosången samt E. Bjuring: Ny orgelmusik av Buxtehude (närmast i anslutning till de nyupptäckta verk av mästaren, som framfördes av Emilius Bangert vid Nordiska kyrkomusikermötet i Köpenhamn) samt Ejnar Lundquist: Radiotjänst och kyrkomusiken, I Fornvännen av B. Wester: Konserverade och restaurerade äldre orglar 1930—1936. I Sångarbladet: Harald Hedlund: Orgelrörelsen samt slutligen i Tidskrift f. kyrkomusik: Carl E. Rosenquist: Småorglar för kapell, skolor och hem. Samtliga dessa artiklar förtjäna att med eftertanke studeras av alla orgelvänner. Men måhända påkallar Rosenquists artikel ett alldeles särskilt intresse. Den behandlar nämligen ur konstnärlig-musikalisk synpunkt problemet Harmonium, Transmissionsorgel, Hammondinstrument eller piporgel, ett problem som synes vinna allt större aktualitet. Förf. ställer samtliga dessa typer i saklighetens skarpa men ej alltid lika barmhärtiga strålkastarljus och hävdar med övertygande kraft, att »den i alla avseenden riktigt konstruerade *piporgeln*, om stor eller liten, är den enda konstnärligt och musikaliskt tillfredsställande orgeln». Man vill hoppas, att den utomordentligt klarläggande utredning av föreliggande spörsmål Rosenquist här offentliggör, måtte giva signalen till en verkligt effektiv frontbildning gentemot de i mer än en mening billiga orgelsurrogat, som salubjudas i vårt land.

Fortbildningskurser för kyrkomusiker ha under det gångna året ägt rum å olika platser i landet såsom i Sundsvall den 2—9 juli (lärare i liturgiskt orgelspel John Hult) och i Gammelstad. — Ne-

derluleå den 14—19 augusti (lärare i lit. orgelspel Gustaf Carlman).

De under senare år allt gynnsammare konjunkturen har medgivit en produktivitet och avsättning på orgelmarknaden såsom aldrig tillföre i vårt land. Även under det sistförflutna året har denna verksamhet, trots stegrade priser på material kunnat fortgå. Bland de talrika nya eller om- och tillbyggda orglar som utförts märkas orglarna i Örgryte kyrka i Göteborg, Wäxiö domkyrka och Skenninge kyrka. Beträffande de två sistnämnda orgelbyggnaderna ha delvis klassiska principer på nytt tillämpats, i det att ryggspositiv anlagts. Resultatet har blivit utmärkt.

K. S. V. orgelråd har även under 1939 behandlat en mängd ärenden, vilka inkommit antingen direkt från församlingarna eller genom Riksantikvarien. Våra kyrkors bestånd av orörda 1700-talsorglar är i dag långt ifrån betydande. Med dess större tillfredsställelse kan Orgelrådet rapportera, att det under senaste året haft förmånen medverka till räddandet av en utdömd Schörlinorgel från 1700-talet, ett verk av strålande klangskönhet. Vad våra äldre kyrkorglar vidare angår må i detta sammanhang erinras om, att ett register över dessa orglar upprättats och inlämnats till Riksantikvarien. Äran av detta betydelsefulla arbete tillkommer en medlem av Stockholms K. S. V.-krets.

De i föregående års redogörelse omnämnda Lövsta bruk-dagarna för kyrkomusik och kyrkokonst ha under 1939 haft en avläggare i miniatyr i den exkursion, som ett 50-tal stockholmare (präster kyrkomusiker och andra intresserade) på initiativ av dr E. Erici en försommardag pr bilar och buss företogo till ett antal uppländska medeltidskyrkor. Förutom visning av kyrkorna förekom demonstration av kyrkornas orglar samt vokal- och instrumentalmusik av deltagare i utflykten. Denna avslutades med vesper i Östra Ryds kyrka. Idén med sådana kyrkoexkursioner är alldeles för god för att ej komma till allmännare tillämpning i våra bygder. Kunde dessa rader få giva impulser till liknande utflykter på andra håll skulle syftet med att stockholmarnas lilla konstutfärd här blivit omnämnd vara vunnet.

Med hänsyn till det allmänna läget och den kristid som nu inträtt måste det betecknas såsom mer än lyckosamt att orgelfrågan i vårt land principiellt bringats i hamn. Att orgelreformrörelsens program, varom nog ordats i tidigare årsredogörelser, blivit genomfört, det är ett faktum, som ej tjänar någonting till att förneka. Man behöver blott kasta en blick på våra facktidningars notiser om ny- eller ombyggda orglar (dess dispositioner) för att få belägg för riktigheten av detta påstående. Ett annat övertygande vittnesbörd lämna de nya orgelnoter, som tid efter annan utkomma. Det är ej svårt att se, att dessa orgelkompositioner framsprungit ur orgelreformrörelsens idévärld, och att de tarva ej en orkesterorgel utan en *orgel* för att helt komma till sin rätt.

Nu liksom under en Samuel Scheidts, Dietrich Buxtehudes och Joh. Seb. Bachs dagar hämtar komponisterna för kyrkans instrument till stor del sin inspiration från koralen. Måhända är detta det mest glädjande i våra dagars kyrkomusikliv. Ty det vittnar om en strävan att bjuda kyrkomenigheten det bästa ifråga om musik, att bjuda en musik som mer än någon annan förmår skänka den lyftning och vederkvickelse vi alla nu mer än någonsin äro i behov av.

W. Å.

Ett processionskors.

»Vexilla regis prodeunt
Fulgēt crucis mysterium» (Venantius Fortunatus)

Med rätta framhåller H. Leclercq i den framställning av det kristna korsets och krucifixets historia, som han giver i Dictionnaire d'archeologie chrétienne, att vi i de ord ur Fortunati kors-hymn, som blivit satta som motto över denna lilla uppsats, kunna se ett uttryck för den anda, som skapade processionskorsen som ett tillbehör till den kristna kulten, men, tillägger han också, vi ha icke i dessa rader någon arkeologisk notis. Beträffande Västerens kyrka höra vi först senare talas om processionskors under det att fynd från orienten visa, att kors avsedda att bäras förekommit åtminstone under det femte århundradet (Kaufmann: Handb. der christl. Archäologie 2). Då påven firade mässa i vederbörlig stationskyrka, d. v. s. den kyrka i Rom som för den innevarande dagen var bestämd därtill och dit stadens prästerskap och befolkning infunno sig för att deltaga, förekommo — enligt de romerska ordines, genom vilka vi kunna få en bild av gudstjänstlivet i Rom under det 6. och 7. århundradet — sju stationskors, vilka burits framför folket från stadens olika delar på vägen till stationskyrkan. I samband med berättelsen om S:t Augustini mission i England förtäljer Beda, att ett processionskors användes då litanian sjöngs, här ha vi alltså exempel på ett processionskors i senare mening, och slutligen kan nämnas att bland de gåvor Karl den store överlämnade till Leo III också fanns ett kors avsett att bäras i gudstjänstliga processioner.

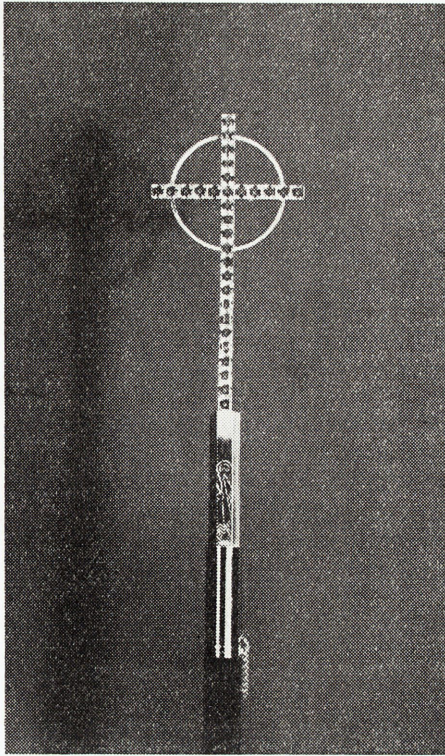
Under medeltiden blev bruket av processionskors och snart även processionskrucifix allt vanligare, processionen bildar ju ett mycket starkt inslag i det medeltida kultlivet. Mot detta drag i det medeltida gudstjänstlivet förhöll sig reformationen mycket restriktiv. Även Laurentius Petri, som ju annars ej saknade förståelse för de ärvda gudstjänstformerna, skriver i Kyrkoordning-

en: »All Process ther man haffuer plägat utbära Beläte, Monstrantz, skrijn och annor Helghedom kaar, skola så bliffua som the nu äro aff lagd, Ty alt slijkt är Hedniskt och affgudeskt». Vidskepelse och i andra sammanhang onödig flärd var vad de svenska kyrkomyndigheterna hade att kämpa mot i samband med processjoner av olika slag, en kamp som går igen också i kyrkolagens förbud mot för stora samlingar till begravningsprocessioner. Under sådana förhållanden blir ej någon plats övrig för processionskorset. Det kan för övrigt i detta sammanhang erinras om att Kyrkoordningen i nästföljande stycke direkt vänder sig mot en korsceremoni: »Så skal ock om Päscha tijdh Korset hwarcken nedherleggiar eller vptaghas, icke om kring draghas eller ther til krypas». Åter är det fråga om att motverka vidskepelsen, det är ej fråga om korset, standaret i den gammalkyrkliga mening vi tidigare mött, utan om tillbedelsen av korsbilden adorationis crucis, sådan vi ännu möter den i den romerska kyrkans långfredagskult. På våra museer finnas ännu bevarade en del processionskors och krucifix från medeltiden.

Under detta sekel har processionskors åter börjat brukas vid olika tillfällen inom vår kyrka. Påverkan från anglikanskt håll torde här ha spelat en roll. För en större allmänhet blev bruket först uppenbart i samband med jordfästning. Processionskorsets stora värde som symbolisk förkunnelse blev för många helt tydlig, då det fördes framför Axel Luttemans bår. Även i gammalkyrkliga kretsar och bygder har det bruket av processionskors vunnit insteg. Så berättas i kyrkoherde Harstens nyligen utkomna bok om prosten Elmladh i Urshult huru denne, om än efter mycken överläggning införde det bruket att kyrkvaktaren vid begravingar gick i spetsen för processionen bärande ett enkelt träkors. Vid kyrkodagar och andra liknande sammankomster har det även börjat bli sed att deltagarna samlas till procession varvid ett kors eller krucifix bäres främst.

Dessa kors ha i allmänhet varit av mycket enkel beskaffenhet ofta fabriksstillverkade, importerade krucifix, som fästs på en stång. Nämnas bör dock, att Libraria förr tillhandahöll mycket enkla och värdiga kors av svensk tillverkning närmast avsedda för bruk vid jordfästning. Vid kyrkliga ungdomsmöten har understundom Ungdomsförbundets märke, det gamla invigningskorset brukats som processionskors, enkelt men värdigt utförda i trä. Vid kyrkodagarna i Osby i januari detta år togs för första gången det processionskors i användning, som givit anledningen till dessa rader.

Korset, som är ett verk av Wiwen Nilsson i Lund, är gjort av bergkristaller och silver. Närmast stängen följer ett runt parti i förgyllt silver som efterföljes av ett sexkantigt stycke i samma material, där förgyllningen dock sakta förtonar i silver mot korset, som består av 31 i silver infattade bergkristaller. Korsarmarna omgivas av en gloria i silver. Höjden är (måttan följa den

ovan gjorda tredelningen): 12, 14 och 32 cm. På mellanstyckets framsida är en bild av Den helige Laurentius ingraverad. Korset har nämligen av konstnären ställts till Laurentiistiftelsens i Lund disposition. Korset är lätt avtagbart från stängen och kan även användas som altarkors.

Bör nu ej bruket av processionskors — konstnärliga eller icke — av den lutherske kyrkokristne ses med misstänksamhet. Ger ej Laurentius Petri inställning oss anledning att helt avvisa detta bruk. Jag tror ej, att så behöver vara förhållandet. En jämförelse med altarets ljus ligger här nära tillhands. De blevo visserligen ej förbjudna i Kyrkoordningen men sedermera för missbrukets skull avskaffade. De ha nu efter seklers förlopp åter tänts på våra altaren, till glädje och uppbyggelse för de flesta bland oss. Ingen vidskepelse är längre förbunden med deras brukande, men de predika på ett stillsamt och innerligt sätt för oss. Så också med processionskorset. Ingen tänker längre på att föra omkring det till signerier av något slag. Men då det bäres främst, då vi följa en avliden till dess sista vilostad, är det för oss ett tecken till tröst och ett vittnesbörd om vårt saliga hopp. Och då kristna

människor vid en kyrklig sammankomst vilja ställa upp till procession blir det ett naturligt samlingstecken. Och huru skön är icke symboliken i att låta korset inleda en procession av konfirmander, eller processionerna vid präst- och biskopsvigningar för att icke tala om de nu ofta synnerligen formlösa tåg, som bilda inledning till de lagstadgade prästmötena. Innebörden av processionskorsets bruk bland oss i denna tid kan endast vara en, densamma som den gamla korshymnen gav uttryck åt. Vi sluta med att återgiva dess ord i J. A. Eklunds tolkning:

»Högt strålar konungens banér!
Det helga kors i glans jag ser.»

Harald Andersson.

Enhetliga tjänstgörings- och lönebestämmelser för kyrkomusikerna.

Den 19 sistlidne oktober uppvaktade centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening ecklesiastikministern med anhållan om åtgärder för åstadkommande av statlig reglering såväl av kyrkomusikernas tjänstgöringsskyldighet som ock av den med dylik tjänst förenade lönen — allt i anslutning till ett inom föreningen utarbetat förslag, som vid tillfället överlämnades.

Att rekapitulera historien om den långa rad av uppvaktningar, utredningar remisser och avstyrkanden, som markerar den s. k. klockarfrågans behandling under årens lopp, ligger utanför ramen för denna artikel. Det skulle f. ö. bli en missräkningarnas historia, som inte skulle glädja någon — allra minst den kår, som gång efter annan måst se sig gäckad i sitt hopp att som andra nyttiga och nödvändiga medborgargrupper åtminstone i någon mån bli föremål för myndigheternas omtanke. En kort återblick torde dock vara nödvändig.

År 1883 utkom en kungl. förordning, varigenom församlingarna ålades att före utgången av år 1886 verkställa lönereglering för sina klockare. Någon senare författning angående kyrkomusikerlönerna finns inte, om man inte räknar lagen av den 9 december 1938 enligt vilken uppskattningen av befintliga klockargårdars avkastningsprocent skall åtföljas av en s. k. lönereglering, som dock endast avser att tillförsäkra befattningshavarna rätten att utfå sin lön helt i penningar, men som icke — liksom f. ö. inte heller förordningen av 1883 — på något sätt reglerar lönens storlek.

Vid sekelskiftet bildades Sveriges allmänna organist- och kantorsförening (SAOK), och efter en framställning från dess sida

tillkallades de första sakkunniga i klockarfrågan år 1907. Redan i januari 1908 var betänkandet klart, men remissutlåtandena visade, att förslaget väckte betänkligheter på många håll. Det omarbetades då av hovrättsrådet Ekman, som avgav sitt utlåtande år 1915, närmare bestämt den 7 januari. Redan den 26 i samma månad tillkallades nya sakkunniga för fortsatt utredning av ärendet, och den 19 maj s. å. kunde förslaget överlämnas till k. maj:t.

Men ännu ansågs frågan icke färdigberedd, och så fick regeringsrådet G. Thulin uppdraget. År 1919 framlade denne i två digra volymer sin minutlösa »Utredning angående klockar-, organist- och kantors- (kyrkosångar-) befattningarna», vilken utmynnade i »Riktlinjer för ny lagstiftning». År 1920 framlades under densammes ledning ett förslag till lag angående kantorer, som med viss reservation antogs av kyrkomötet (1920) men på hemställan av första lagutskottet senare föll i riksdagen (1921).

Sedan dess har frågan fått vila, ända tills kammarrådet Tom Wohlin för några år sedan fick i uppdrag att utreda frågan om klockar- och organistgårdarna. Den 15 september 1936 överlämnade han sitt förslag till »Lag angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar». Denna lag antogs av riksdagen år 1938, men innehåller som redan sagts ingenting om, hur stor en klockar- eller organistlön skall vara. Den var också endast avsedd att vara första etappen på vägen till ett fullständigt ordnande av hithörande förhållanden.

Redan under det förarbetena för denna lag pågingo, igångsattes av kyrkomusikerna själva ett omfattande utredningsarbete beträffande kårens nuvarande löner och tjänstgöringsskyldighet. Jämför man resultatet av denna utredning med den thulinska utredningen av år 1919, finner man, att klockaren-organisten nu mer än förr blivit framför allt *kyrkomusiker*, idet att de skyldigheter, som enligt de gamla klockarstadgorna åligger honom, överflyttats på annan befattningshavare, vanligen kyrko- eller kyrkogårdsvaktmästaren.

Det är egentligen endast tre av de tidigare med klockarsysslan förenade skyldigheterna, som i någon nämnvärd utsträckning numera åligga våra kyrkomusiker, nämligen kollektredovisning, försäljning av gravplatser och vård av kyrkans inventarier. Det stora flertalet befattningshavare är emellertid numera befriat från dessa göromål. Av de mellan 2200 och 2300 kyrkomusiker, från vilka uppgifter föreligga, ha sålunda endast ungefär 25 % skyldighet att räkna och redovisa kollekt, medan ungefär 10 % ha hand om gravplatsförsäljning och lika många svara för inventarienvård.

Den kyrkomusikaliska uppgiften är naturligtvis främst knuten till sön- och helgdagarnas högmässor. Särskilt för städernas organister tillkommer emellertid ett stort antal gudstjänster därutöver (aftonsång, ottesång, vecko-, barn- och ungdomsgudstjänster), vilka i enstaka fall kunna uppgå till över 200 pr år, men som för stä-

dernas del i medeltal håller sig vid ungefär 70 årligen. För landsbygden är naturligtvis siffran betydligt lägre. Duplikation förekommer praktiskt taget endast i Lunds och Göteborgs stift (45, resp. 11 %).

Utredningen har vidare för hela landet ådagalagt en tendens att allt mer förlägga de kyrkliga förrättningarna — bröllop och begravningar — till kyrkan, varvid organistens närvaro kräves. Antalet förrättningar uppgå f. n. till ungefär tolv på varje tusental av församlingens medlemmar.

Beträffande tjänstgöringen lämnar utredningen slutligen intressant uppgift angående omfattningen av det körarbete, som av våra kyrkomusiker till största delen frivilligt utföres runt om i landet. De blandade körerna äro givetvis i majoritet, men både barn-, dam- och mansköror förekomma. Sammanlagt utgör körernas antal c:a 70 % av antalet befattningshavare. Det är uppenbart, att denna verksamhet utom sin egentliga uppgift att stödja det kyrkliga arbetet i församlingen har en mycket stor betydelse för särskilt ungdomens musikaliska fostran.

Vad slutligen de nu utgående lönerna beträffar fastslår utredningen, vad man f. ö. redan förut visste, nämligen att dessa, om än de under årens lopp naturligtvis i någon mån höjts, dock på intet sätt hållit jämna steg med de löner, som utgå till befattningshavare vare sig i allmän eller enskild tjänst. Det finns f. ö. exempel på att en organistlön, som fastställdes för över femtio år sedan, alltjämt kvarstår vid samma belopp.

Det skall dock icke förtigas, att en hel del församlingar väl sörijt för sina kyrkomusiker. Detta gäller vanligen större och ekonomiskt välsituerade församlingar. Men i stort sett är kåren oerhördt underbetald. Om en och annan innehavare av självständig tjänst kommer upp till en årslön av sju à åtta tusen kronor, kan detta inte bortskymma det faktum, att medellönen för dylika tjänster blott utgör 2826 kronor. I denna sammanställning ha endast de tjänster medräknats, som ha examinerad innehavare. Likaså är medellönen å förenade tjänster med examinerad innehavare trots en del topplöner på mellan två och tre tusen kronor — i ett och annat fall över 3000 — inte högre än 772 kronor pr år. För de oexaminerade är medellönen 434 kronor.

Vad man här måste reagera emot är dels den skriande orättvisan i lönernas allt för skiftande storlek, dels de hänsynslöst låga bottenlönerna. Ett exempel. Två ungefär jämnstora församlingar, den ena med 700, den andra med 500 invånare, ha båda självständig kyrkomusikerbefattning med examinerad innehavare. Den förra betalar sin organist 5000 kronor pr år, den andra »avlönar» sin med 350 kronor! Ett annat exempel. En innehavare av förenad tjänst i en församling i mellansverige uppbär en lön av c:a 3000 kronor om året. En annan innehavare av dylik tjänst betalas med 200 kronor. Båda ha avlagt i lag föreskriven examen.

För de oexaminerade finns det flera exempel på löner, som inte uppgå ens till 100 kronor om året.

Organistkårens framställning till k. maj:t omfattar dels förslag till tjänsteinstruktion, dels förslag till lönereglering. Vad det förra beträffar, har man vid utarbetandet velat anknyta till redan förhandenvarande praxis. Sålunda har av de s. k. klockarsysslorna endast det bibehållits, som ansetts icke lämpligen kunna överlåtas på någon annan av kyrkans anställda. Huvudvikten är emellertid lagd på den musikaliska verksamheten, där skyldigheterna enligt förslaget betydligt utökats. Nytt är sålunda åläggandet att utan extra ersättning tjänstgöra vid alla kyrkliga förrättningar, som gälla församlingsbor. Det har ansetts självklart, att det i ett demokratiskt ordnat samhälle icke får bli beroende av vederbörandes förmåga att betala erforderliga funktionärer, om ett bröllop eller en begravning skall få hållas i kyrkan.

Ny är också den föreslagna skyldigheten att öva och leda kyrkokör. Det har redan sagts, att den glädjande utbredning, som körverksamheten redan nu har, i de flesta fall vilar på ett frivilligt åtagande från organisternas och kantorernas sida. För att skapa en garanti för att denna verksamhet skall fortsätta och utvecklas vill man ha infört obligatorisk skyldighet för kyrkomusikerna att åtaga sig ledarskapet. Med kyrkokör förstås dock icke nödvändigt en flerstämmig kör. På många håll skulle det bli praktiskt taget omöjligt att uppehålla en dylik. Men detta är heller inte nödvändigt. Av vad slag kören blir får bli beroende av förhandenvarande omständigheter. Den ena kan försvara sin plats lika väl som den andra.

Som en ytterligare nyhet innehåller förslaget slutligen skyldigheten att i viss utsträckning undervisa konfirmanderna i kyrkosång.

Till sist bör beträffande instruktionen påpekas, att den, huvudsakligen beträffande »extra» gudstjänster, innehåller större skyldigheter för innehavare av självständig befattning än för sådan med förenad tjänst.

Det framlagda löneförslaget vill tillförsäkra kyrkomusikerna a) en bestämd minimilön, b) ersättning för ökat arbete i större församlingar, c) gottgörelse för högre utbildningskostnader, då sådan utbildning kräves, d) dyrortstillägg, e) ålderstillägg.

Tidigare löneförslag ha enhälligt ansett, att lön för självständig tjänst i förening med högre kompetens bör vara i nivå med folkskollärlön. Att erhålla full överensstämmelse är naturligtvis omöjligt, men de föreslagna beloppen torde komma folkskollärlönerna ganska nära. Som minimilön räknar förslaget i detta fall med 3500 kronor jämte föreslagna tillägg.

Genom k. kungörelsen den 16 april 1930 fastställdes nu gällande grunder för behörighet till kyrkomusiker-befattningar. Enligt denna kungörelse fordras högre examen för att erhålla anställning i en landsförsamling om minst 5000 inv. eller en stadsförsamling om

minst 3000 inv. än i församlingar av mindre storlek. Av kåren har den årliga ersättning, som bör kompensera kostnaderna för högre utbildning, uppskattats till 500 kronor. Eftersom den ovan nämnda lönen av 3500 kr. gällde just högre meriterade kyrkomusiker, blir grundlönen för dylika tjänsteinnehavare med lägre examen följaktligen 3000 kr.

Vid avvägandet av lönen för förenad tjänst, där kyrkomusikerbefattningen räknas som bisyssla, måste man utgå från arbetets omfattning, utbildningskostnaden och det med tjänsten förenade ansvaret. För c:a 60 högmässor pr år inklusive förberedelser av olika slag begäres 15 kronor pr gång eller sammanlagt 900 kronor pr år. Därtill kommer, som ovan nämnts, omkring 11 extra gudstjänster årligen, vilket med samma ersättning pr gång gör 165 kronor. Skyldigheten att öva och leda kyrkokör kommer helt naturligt att medföra mycket arbete. Antalet repetitionsdagar torde i våra körer ligga mellan 30 och 50 pr år. Därtill kommer körens framträdande vid olika tillfällen och sist men icke minst planläggningen av arbetet och den ständiga personliga förberedelsen, som här kräves. För körarbetet har beräknats 300 kronor pr år. Övriga skyldigheter — tillsyn och vård av orgel och notbibliotek, undervisning av konfirmander i sång, vissa kvarstående »klockarsysslor» m. m. har uppskattats till endast 100 kronor. De nämnda summorna uppgå sammanlagt till 1465 kronor, vilken summa emellertid avrundats nedåt till 1400 kronor pr år.

I grundlönen kan emellertid icke inräknas ersättning för tjänstgöring vid kyrkliga förrättningar, eftersom dessas antal variera med församlingens storlek. Därför har man tänkt sig denna ersättning i form av ett särskilt tillägg, vars storlek är direkt proportionellt mot församlingens invånarantal. Enligt den verkställda utredningen är antalet dylika förrättningar f. n. ungefär 12 pr år för varje tusental av församlingens medlemmar. Med all säkerhet kommer siffran att stiga, om förrättningsarvodet bortfaller, men det oaktat har man endast begärt 10 kronor pr 100 invånare, vilket man menar skulle motsvara ett förrättningsarvode.

Kraven på ålders-, dyrorts-, kallorts- och rörligt tillägg torde inte behöva någon närmare motivering.

De fullständiga förslagen lyda:

A. Tjänsteinstruktionen.

Kyrkomusiker åligger:

I. A. 1) *vid befattning icke förenad med folkskollärartjänst* (s. k. självständig befattning): att inom vederbörande församling leda församlings-sången vid allmän gudstjänst i kyrkan eller vid av k. maj:t eller domkapitel föreskriven gudstjänst i annan guds-

tjänstlokal samt vid förrättning i kyrka och kapell, där särskild kyrkomusiker icke är anställd;

2) *vid befattning förenad med folkskollärartjänst*: att inom vederbörande församling leda församlings-sången vid allmän gudstjänst i kyrkan samt i fråga om annan gudstjänstlokal endast vid sådan gudstjänst, som med domkapitlets medgivande och med guds-

tjänstens inställande i kyrkan annorstädes anordnas, ävensom vid förrättning i kyrka eller gravkapell, där särskild kyrkomusiker icke är anställd;

B. att, då jordfästning icke kan försiggå i kyrka eller gravkapell utan hålles å kyrkogård, ävenledes leda församlingssången vid förrättningen.

Anm. Beträffande innehavare av förenade befattningar må dennes medverkan vid kyrkliga förrättningar företrädesvis förläggas till sön- eller helgdag, eller, om sådan medverkan måste förläggas till söckendag, tiden för förrättningen så ordnas att befattningshavarens lärarverksamhet icke hindras;

II. att vid vigsel och jordfästning i kyrka och kapell utföra jämväl in- och utgångsmusik;

III. att mot särskilt arvode på ovannämnda sätt biträda vid förrättningar gällande inom församlingen icke kyrkoskrivna personer samt vid konfirmation av sådan konfirmandgrupp, som erlägger avgift för undervisningen;

IV. att mot på förhand med kyrkomusikern överenskommen gottgörelse utföra musik utöver vad ovan sagts;

V. att under högst sex timmar årligen meddela undervisning åt konfirmander i psalmsång och mässans för församlingssång avsedda partier;

VI. att verka för åstadkommande av kyrkokör — en eller flerstämmig — där erforderligt anslag till sådan kör beviljas, samt repetera med och leda densamma;

VII. att vårda församlingens orgelverk, hålla dess tungstämmor stämda — beträffande större orgelverk med hjälp av på församlingens bekostnad anlitad tekniker — avhjälpa mindre felaktigheter å orgeln samt till pastor ofördröjligen anmäla sådana å densamma uppkomna brister, som av kyrkomusikern icke kunna avhjälpas;

VIII. att handhava kyrkans musi-

kalier och däröver upprätta förteckning;

IX. att, då tjänstgörande präst av laga hinder är urständssatt att förrätta högmässa, verkställa lysning och uppläsa allmänna kungörelser.

Anm. Kyrkomusiker bör, så vitt möjligt, av pastor minst tre dagar i förväg underrättas om all tjänstgöring, som inte står i samband med ordinarie gudstjänst.

B. Förslag till lönerereglering.

1. Befattningshavarna indelas i två grupper:

a) Självständig kyrkomusikerbefattning;

b) med folkskollärartjänst förenad kyrkomusikerbefattning.

2. Lönebelopp:

I. Grundlönen:

A. För självständig kyrkomusikerbefattning 3000 kronor pr år.

B. För förenad befattning 1400 kronor pr år.

I stadsförsamling om minst 3000 invånare och i landsförsamling om minst 5000 invånare, där enligt bestämmelserna i k. kungörelsen av den 16 april 1930 högre kompetens fordras, höjes grundlönen med 500 kronor. I förenade stads- och landsförsamlingar, där sammanlagda invånarantalet uppgår till 3000, skola bestämmelserna för stadsförsamling äga tillämpning. Här ovan nämnda lönebelopp avse dyrortsgrupp A och föreslås under den förutsättningen att lönera dyrortsgrupperas enligt de grunder för dyrortstillägg, som tillämpats i det för statens befattningshavare gällande civila avlöningsreglementet.

II. Tilläggsbelopp:

a) 10 kronor för varje fullt hundratal av församlingens medlemmar intill 20000 invånare.

b) Tre ålderstillägg, vardera utgörande 10 procent av grundlönen, att

utgå efter respektive fyra, åtta och tolv års oförvitlig tjänstgöring.

c) Skjutsersättning i enlighet med för prästerskapet gällande bestämmelser.

d) Rörligt tillägg och kallortstillägg i enlighet med bestämmelserna i det för statens befattningshavare gällande civila avlösningsreglementet.

3. Särskilda yrkanden:

a) Skäligt lönetillägg bör utgå, då tjänstgöring i regel förekommer vid mer än en högmässa varje sön- och helgdag eller då tjänstgöring kräves vid ett relativt större antal extra gudstjänster årligen.

b) Kyrkomusiker åtnjuter årligen intill fyllda fyrtio år fyra veckors semester och efter uppnådd fyrtioårsålder fem veckors semester. Då fråga är om förenad tjänst skall semestern givas i förening med skolfrierna.

c) Vid huvudkyrka må församling med vederbörligt tillstånd anställa särskild organist och särskild kantor liksom ock erforderliga kyrkomusiker för

andra inom församlingen vederbörligen godkända gudstjänstlokaler.

d) Tillhandahåller församlingen bostad, skall denna motsvara bestämmelserna i den boställsordning, som bör fastställas i samband med löneregleringen, och är befattningshavaren skyldig erlägga hyra enligt av k. maj:t fastställt hyrespris.

e) Bestämmelser rörande kyrkomusikers löneförmåner vid tjänstledighet av skilda slag utfärdas i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande stadganden i civila avlösningsreglementet.

f) Den som vid löneregleringens ikraftträdande på förordnande innehaft kyrkomusikertjänst under en tid av minst tre år eller utan avlagda examina innehar dylik befattning förklaras som ordinarie innehavare av tjänsten i fråga.

g) Slutlönen för kyrkomusikerbefattning i Stockholm må, oavsett församlingens invånarantal, icke understiga 7500 kronor.

Ernst Andréén.

Kyrkosångens Vänners årsredogörelse.

I. Centralkommitténs verksamhet.

Kyrkosångens Vänners Centralkommitté hade sitt ordinarie sammanträde i Stockholm den 9 januari under Biskop Auléns ordförandeskap. På kyrkoherde Hellerströms förslag tillsattes en kommitté för att utreda möjligheterna av igångsättande av en liturgisk-litterär-vetenskaplig verksamhet inom eller i samarbete med KSV. Kommittén fick följande sammansättning: Kyrkoh. A. O. T. Hellerström (sammankallande), kyrkoh. A. Adell och domkyrkoorg. H. Weman. — De ledamöter, som utsetts att föra frågan om ett kyrkomusikaliskt institut vidare, hade inkommit med en stort

upplagd förberedande utredning, upptagande en mångfald arbetsgrenar. Alla voro ju ense om önskvärdheten av ett arbete efter de föreslagna linjerna, men då tidsläget lägger hinder för mycket, kunde vid sammanträdet endast beslut fattas om påbörjande av verksamheten inom en mera blygsam ram, framförallt med en »långkurs» t. ex. i sommar för präster och organister. Som lämplig ort för denna kurs nämndes bl. a. Söderköping. En kurskommitté tillsattes, bestående av kyrkoh. Adell (sammankallande), domorg. Weman och musikdir. W. Ahlén.

De olika sektionernas rapporter fö-

redrogos därefter under stort intresse från de närvarandes sida, och lades till handlingarna. De skulle främst publiceras i organet för KSV, Tidskrift för kyrkomusik och svenskt gudstjänstliv. — Grammofonutskottet hade idel goda nyheter att meddela från sin konferens med Radiotjänsts representant. Radiotjänst har ställt sig mycket förstående för våra önskemål beträffande grammofonmusiken före morgonbönerna och utlovat en rad åtgärder.

CK:s styrelse omvaldes (Biskop Ahlén ordf., prof. Nygren v. ordf., komm. Grefberg sekr., kantor Gustafsson, Gökhem, kassör, domorg. Weman och musikdir. W. Ahlén).

L. Lindhagen.

Centralkommitténs räkenskaper för år 1939 upptaga i sammandrag följande poster:

Inkomster:

Behållning vid årets början...	913:52
Årsavgifter	450:—
Bankränta	6:29

Summa kronor 1.369:81

Utgifter:

Sekreterarearvode	50:—
Reseräkningar, kommittékostnader, porton m. m.	409:10
Trycksaker	272:80
Behållning vid årets slut ...	637:91

Summa kronor 1.369:81

Gökhem 31 december 1939.

Karl G. Gustafsson,
kassaförvaltare.

Tablå över Kyrkosångens Vänners Lotterimedelskassas räkenskaper för år 1939.

Inkomster:

Behållning vid årets början...	1.103:04
Bankränta under år 1939 ...	21:22

Summa kronor 1.124:26

Utgifter:

Litterär verksamhet: tryckning av psalmlista	237:—
Behållning vid årets slut ...	887:26

Summa kronor 1.124:26

Karl G. Gustafsson,
kassaförvaltare.

P. M. till herrar kretsombud, sekreterare och kassaförvaltare.

1. Ärkestiftets stiftskrets utser 2 revisorer och 1 suppleant att revidera 1940 års räkenskaper, med anledning därav fatta beslut samt meddela därom till Centralkommitténs kassör, kantor Karl G. Gustafsson, Gökhem före den 1 dec. 1940.

2. Protokollsutdrag, utvisande kretsarnas ev. beslut angående ärenden från Centralkommitténs senaste årsammansträde, skola före den 1 dec. 1940 tillställas undertecknad. Dessutom skall redogörelse för resp. kretsars verksamhet under 1940 vara undert. tillhanda före den 31 dec. 1940, författad i den form, att den kan gå direkt till trycket i denna tidskrift, sedan resp. årsredogörelser förelegat vid nästa årsmöte, som blir den 7 jan. 1941.

3. Motioner till 1941 års årsmöte insändas till undertecknad före 1 dec. 1940.

4. Årsavgift — 50 kr. — insändes till kantor Gustafsson, Gökhem, före 1 dec. 1940.

Hav godheten anteckna dessa data i Eder anteckningsbok!

Stockholm den 23. 1. 1940.

Gabriel Grefberg,
sekr. i Centralkommittén.

II. Verksamheten 1939 i kretsarna.

Strängnäs-kretsen. *Förbundskören* har under året — mer eller mindre fulltaligt — samlats tre gånger, nämligen vid sånggudstjänst den 8 juli i samband med stiftets Ungdomsförbunds sommarkurs i Kil, vidare i Örebro den 22 oktober vid avtäckandet av Adolf Andréns minnesvård samt slutligen åter i Örebro andra söndagen i advent till s. k. kyrkosångdag. Vid sistnämnda tillfälle hölls sånggudstjänst i S:t Nicolai. Härvid framfördes några hymner a cappella samt Daniel Olsons kantat Dav. 84 psalm för soli, kör, orgel och stråkorkester.

De enskilda körerna ha under det gångna året i viss grad bistått ekonomiskt av förbundet ifråga om nyanskaffning av noter bl. a. för den planerade rikshögtiden i Borås. Samtliga notrekvisitioner ha härvid gått via förbundsdirigenten till resp. musikförlag, som medgivit avsevärd rabatt, vilken tillsammans med förbundets eget bidrag nedbringade körernas utgifter för notmaterialet med hälften.

Styrelsen sammanträdde under H. H. Biskopens ordförandeskap i Strängnäs den 1 mars, varvid ingående diskuterades bl. a. den av föregående årsmöte beslutade kyrkomusikaliska kurs, som planeras till sommaren 1940, ävenså åtgärder för barnsångens främjande, särskilt med tanke på barnkörens användning i gudstjänsten. Vid sammanträdet överlämnade biskop Aulén till komminister Gabriel Grefberg en lagerkrans såsom synligt bevis för den tacksamhet förbundet och dess styrelse känner för det mångåriga banbrytande och entusiasmerade arbete komminister Grefberg såsom styrelsemedlem och senast såsom v. ordförande utfört för stiftsförbundet. Sty-

relsen beslöt kalla komminister Grefberg till hedersledamot av Strängnäs stifts kyrkosångsförbund.

Arsmöte hölls med ombud för körerna den 10 december i samband med den förut omnämnda kyrkosångdagen i Örebro. Förhandlingarna leddes av v. ordf., kyrkoadjunkt Sigurd Håkansson, då ordföranden, biskop Aulén var förhindrad närvara. I styrelsen omvaldes samtliga ledamöter, sålunda — utom ordf. och v. ordf. — musikdirektörerna Rolf Forssman (förbundsdirigent), Petrus Österberg och Gunnar Marcusson, kantorerna Paul Littorin, Richard Jonsson och Sten Blomqvist, kyrkoherde Torsten Zetterquist, kyrkoadjunkt M. Rammer samt musikdirektör Ake Kullnes, de två sistnämnda adjungerade ledamöter. Till ombud i Sveriges kyrkosångsförbunds Centralråd valdes biskop Aulén och dir. Forssman med kantor Littorin som ersättare. Att representera förbundet i K. S. V:s Centralkommitté utsågos utom biskop Aulén musikdirektörerna Forssman och Marcusson med kyrkoadjunkt Håkansson som suppleant.

År 1939, som började i tecknet av ljusa förhoppningar, framför allt länkade till den planerade rikskyrkosångshögtiden i Borås, har under sina sista fyra månader övergått i ödesmättat allvar. Kriget rasar utanför våra gränser. För många körer har körverksamheten försvårats genom medlemmars inkallande i militär beredskaps-tjänst. Den stora högtiden i Borås har måst inställas och förbundets egna sångfester ha fått mindre omfattning. Men trots svårigheterna har de enskilda körernas arbete fortgått och därtill helt visst med större allvar än tillförne. Säkert har också kyrkosång-

en mot bakgrunden av tidens mörka moln kommit att te sig högre och värdefullare såväl för kör som menighet.

Kumla den 31 december 1939.

Rolf Forssman.

Lundakretsen K. S. V., Lunds stift.

— Årsmöte ägde rum i Lund den 16 nov. Före förhandlingarna höll biskopen i Strängnäs, Gustaf Aulén, föredrag om den nya koralboken. De i föredraget berörda synpunkterna klargjordes ytterligare genom demonstration vid orgel av professorn vid Kungl. Musikkonservatorium, Oskar Lindberg. — Förutom stadgeenliga ärenden upptog föredragslistan förslag till nya stadgar från styrelsen. Detta förslag antogs i oförändrat skick.

Styrelsen har under året bestått av prof. A. Nygren, Lund, ordf., kyrkoh. J. Hartler, Asmundtorp, v. ordf. och kassaförv., kyrkoh. B. Astrand, Brunnby, domkyrkokapellm. J. Hedar, Lund och musikdir. O. Mellander, Lund. Suppleanter: Kontraktsprosten A. Ahlert, Lomma, kantor N. G. Zettergren och musikdir. Inga Johnsson, Limhamn (tillika sekr.).

Ombud i Centralkommittén: prof. A. Nygren. Suppleant: kyrkoh. J. Hartler.

I. J.

Växiö stiftskrets. Vid sammanträde i Växjö den 13 febr. beslöt styrelsen, att K. S. V:s manskör skulle medverka vid årets stiftsmöte i Kalmar.

Årsmöte hölls i Kalmar i samband med stiftsmötet, varvid till ombud i centralstyrelsen valdes kyrkoherde H. Sjöfors, Torne med k-prost K. Holm, Vislanda som ersättare. Sedan kantor Amos Svensson, Alvesta, som i 40 års

tid anført K. S. V:s manskör av sagt sig uppdraget att leda densamma, frambar ordf. till honom mötets tack för det goda arbete han under sin långa dirigenttid nedlagt till fromma för den kyrkliga sången. Till dirigent efter kantor Svensson valdes enhälligt domkyrkokantor Simon Lundin, Växjö.

Under juli månad har K. S. V:s blandade kör, som under senaste åren arbetat i kyrkosångens tjänst genom att årligen anordna sångardagar i stiftets skilda delar, bedrivit trägna övningar och anordnat sånggudstjänster: Sångarlägret har i år varit förlagd till Grimslövs folkhögskola. Missionsvesprer och koralstunder ha därvid hållits i Vislanda och Skatelövs kyrkor. Vidare har den blandade kören bedrivit övningar för den kommande kyrkosångshögtiden i Borås, där nämnda kör delvis kommer att representera Växjö stifts kyrkosång.

Koralsångsarbetet har fortsatt genom kontraktsombuden. Ett stort antal koralaftnar ha kommit till stånd. Slutligen har anslag till befrämjande av kyrkokörernas verksamhet utdelats.

Blädinge den 28 dec. 1939.

Gunnar Johansson,
sekr.

Linköpings Stiftskrets. Kretsen har under året utfört en omfattande och gagnande verksamhet. Sedan årsmötet i oktober 1938 ställt erforderliga medel till förfogande påbörjades i Linköping den med stor förväntan motsedda kyrkomusikaliska kursen för präster och kantorer. Kyrkoherde Lennart Fridén, som med ospard möda förberett kursen, höll själv tre instruktiva föreläsningar med åtföljande demonstrationer om barnröstens behandling samt

ledde övningar i lit. sång. Den främsta stående sångpedagogen, konsertsångare Ragnar Hultén från Stockholm, meddelade undervisning i tonbildning, varigenom ett tjugotal intresserade erhöillo sakkunnig behandling av sina röster. Påfallande goda resultat kunde vid kursens slut konstateras. Kretsen hade även lyckats förvärva en sådan kapacitet i kyrkomusikaliska ting som domkyrkoorganisten Harry Weman från Uppsala, vilken i ett par föredrag utförligt kommenterade den nya koralboken. Övriga medverkande voro: Musikdirektör C. Bengtsson, Vadstena, i koralspel, överlärare E. Dahlborg, Tidaholm, i kördirigering och kommin. Bo Giertz, Torpa, som höll fyra föreläsningar. Kursen avslutades den 11 april 1939.

Redan den 21 febr. 1938 hade kretsstyrelsen med hänsyn till det nyvaknade intresset för koralsång fattat beslut om sextio koralstunder i olika delar av stiftet. Årsmötet 1938 anslag ett belopp på 1.500:— kronor för detta ändamål. Stiftet indelades i tre distrikt och kyrkoherdarna F. M. Allard och Lennart Fridén samt kommin. H. Sandahl utsågos att inom var sitt område hålla vardera tjugokoralstunder. Fråga är, om icke denna av församlingarna högt uppskattade insats måste räknas till det allra värdefullaste, som kretsen under sin verksamhet fått utföra.

Årsmöte för 1939 hölls i stiftssta-den annandag jul. Till styrelse valdes: H. H. Biskopen Tor Andræ, ordf., kh. F. M. Allard, Örtomta, v. ordf., under-tecknad sekr. och kassaförvalt., kh. L. Fridén, V. Ny, sånganförare och ombud i centralkommittén, samt kommin. K. A. Gustafsson, Motala, kyrkoherdarna D. Glimborg, Norrköping och T. Dittmer, Vikingstad. Till resemarskalk utsågs kommin. H. Sandahl i

Rinna. Sex stipendier å tillsammans 215:— kronor anslogos att utgå som resebidrag till deltagare i den kyrkomusikaliska kursen, varjämte kh. Fridén tilldelades 100:— kr. för resor och medverkan vid densamma. Vidare beslöt årsmötet anordna kyrkosångsdagar i Södra Vi den 24 och 25 febr. 1940. Kommittéerade härför blevo: Sånganföraren, resemarskalken och under-tecknad.

Asbo i dec. 1939.

Aroid Nordin.

Skarakretsen. Årsmöte hölls i Skara d. 6 mars. Berättelsen över föregående års arbete föredrogs. Räkenskaperna som godkändes, balanserade på kr. 1.559:55 och visade ett underskott på kr. 107:40. Arbetsordning uppgjordes för året. Årsmötet beslöt att kretsen skulle ingå såsom direkt medlem i Kyrkosångsförbundet. — Kyrkoh. G. Sandzén hade såsom emeritus bosatt sig i Mölnlycke och begärde i skrivelse att få avgå som kretsens ordf. — Årsmötet beslöt att till hans efterträdare välja kyrkoh. Sam. Melin, Borås. Till v. ordf. valdes kyrkoh. G. Nordquist, Värning. Till sekr. och 1. dirigent omvaldes komminister E. H. Cederbom, Torbjörntorp, till kassaförvaltare och 2. dirigent omvaldes kyrkoh. N. Rosander, Synnerby, och som medlem nyvaldes fru Anna Fredin, Skara. Till suppleant i styrelsen omvaldes komm. C. Th. Ekelof, Skövde, och nyvaldes diakonissan Gudrun Andersson, Skara. Till revisorer omvaldes kyrkoh. Paul Melin och kantor H. Svensson med kantor O. Andersson som suppleant. Till sist beslöts att kretsens mångårige och vördade f. d. ordförande kyrkoh. G. Sandzén skulle

kallas till hedersordförande i Skara stifts K. S. V. — Vid stiftsmötet i Skara vid midsommar gav K. S. V.-kören en musikgudstjänst i Skara domkyrka, varvid kollekt upptogs till förmån för prästänkor i Skara stift. Ur programmet må nämnas Buxtehudes Magnificat, Byrds *Christe qui lux es et dies* samt Widéens Mässa. — Den 21—24 aug. hölls i Skara en Ton- och Talkurs för präster. Jämte K. S. V. var Skara-kretsen av A. S. P. anordnare. Kursens ledare var musikdir. R. Blennow, Åstorp. Antalet deltagare utgjorde 15. Undervisning meddelades i tonbildning, talteknik, liturg-sång, talövning och koralsång. Föredrag hölls om Högmässan, Vespergudstjänsters anordnande, Kyrkl. Symboler. Varje dag avslutades med completorium och sista dagen hölls högmässa med nattvard.

E. H. Cederbom.

Ärkestiftets krets. Från Ärkestiftets K. S. V. är under år 1939 företrädesvis att anteckna årsmötet den 22 april. Sammankomsten var anordnad i sam-

band med Ärkestiftets organist- och kantorsförenings årsmöte. Koralkommitténs sekreterare, domkyrkoorganisten Henry Weman, höll ett orienterande föredrag om den nya koralboken och berörde de olika problem, varmed en koralkommitté måste arbeta.

Professor Günther Ramin höll ett föredrag om »Orgelrörelsen i Tyskland» just nu, vars vida syn och absoluta saklighet gjorde ett starkt intryck. De synpunkter som här framkommo, torde för mer än en åhörare ha varit nya och givit ett nytt friskt grepp om det vittomfattande problemet. Professor Ramin höll som avslutning på årsmötet inför en talrik församling en orgelstund, varvid bl. a. på ett glänsande sätt Bachs koralfartita »Sei gegrüset, Jesu gütig» utfördes. Orgelstunden hölls i Uppsala domkyrka.

Sällskapets styrelse och övriga funktionärer omvaldes.

L. Lindhagen,
sekr.

Fortsättning av kretsarnas årsredogörelser meddelas i nästa nummer.

Meddelanden.

Val. Till innehavare av förenad tjänst ha utsetts:

i Mårdaklev, Alb., S. E. Gjöide, därstädes; i Tävelsås, Krb., Alma Nilsson, Näshult, i Karleby, Skb., John Steffner, i Hyinga, Skb., Mauritz Jonsson, Kristinehamn, i Muskö, Sth., Axel Sture Jonsson, i Lannaske-de, Jönk., Ivar Segren, Torpa, i Umeå, Saga Edstedt, i Fåglum, Skb., Ch. J. Karlberg, i Stora Tuna, Kopp., A. Österlund, Borlänge, i Västra Ingelstad, Malm., B. Plantin, Särslöv, i Vreta Kloster, Ög., Hans Larsson, Gryt.

Kyrkodagarna kring Ord och Sakrament som årligen brukas hållas i förfastotiden hade i år förlagts tidigare än vanligt — redan i andra veckan efter Epifania och kommo att utgöra en inledning till den internationella böneoktavens för kyrkans enhet. Av praktiska skäl blev i fjor vid de motsvarande dagarna i Eskilstuna bestämt att kyrkodagarna tills vidare skulle förläggas till Osby. Den för svenska förhållanden unika kyrkomiljö som där skapats av dess nitälskande kyrkoherde äro en förutsättning av be-

tydelse för att samlingen kring det gudomliga Ordet och de heliga sakramenten skall bli utan sprickor. Kyrkodagarna fingo den 15 januari en imponerande upptakt med procession från prästgårdens konfirmandsal. Det var samma kväll som den hårda vintern bröt in på allvar över Skåne-land med snö och vinande blåst. Om också ljusen blåstes ut för de unga ljusbärarna i processionens tète så hindrade det icke raden av präster »in albis», i svarta kappor, i världsliga pälsmössor och i klerikala kallotter och bireter att fullfölja processionsplanen som den på förhand bestämts. I spetsen bars korset med Frälsarens bild och allra sist gick i full biskoplig ornat H. H. Biskopen i Lund, Edvard Rodhe. Efter att ha deltagit i Biskopens invigning av församlingens nya bisättningskapell fortsattes tåget av präster in i kyrkan där H. H. Biskopen inledde dagarna med ett tal från altaret över vår heliga tros centrala tanke: rättfärdiggörelsen genom tron. En värdigare upptakt kunde denna kyrkohögtid icke ha fått. — Om föredragen vid mötet skall allenast sägas att de alla rörde sig kring Kyrkans år. Bland talarna märktes professorn vid Uppsala universitet Dr Anton Friedrichsen och kyrkoherden i Stockholms Kungsholms församling, Dr Krook, som bl. a. gav obeskrivligt intressanta inblickar i sitt arbete som sakkunnig för restaureringen av Sv. kyrkans evangeliebok. I den dagliga gemenskapen i Herrens nattvard, i den reglerade tidebönsläsningen, i den tysta och stilla meditationen och i bröders inbördes samspråk ha dessa kyrkodagar sitt väsentliga innehåll. Men detta kan icke återges i ett referat.

Med särskild glädje sågo vi i vår

krets kära bröder från de danska och de norska kyrkorna. Gud vare prisad för enheten i bön, i sång, i ordets bruk och i sakramentets ena bröd och ena kalk.

Jan Redin.

En hälsning från Tyskland. En känd förkämpe för den liturgiska förnyelsen i Tyskland skriver till det finska Församlingsbladet:

»Fridens sol lyser ej mera över sången till Guds ära. Men denna sång får icke tystna. Vi hämta nog åtskilliga lärdomar ur allt som sker i denna sällsamma tid, lärdomar om människor och om idéer. Men framför allt påminner oss denna tid om att vi äro vandrare mellan två världar, att vi icke äro hemma här, utan på väg till den varaktiga staden, att tidens och världens Herre kommer igen och att tiden och världen ha sin ände. Kyrkans sång var och är alltid pilgrims-sång. Men just därför, att vi veta, vad som ingen människa kan veta av sig själv, nämligen vad Skriften säger om den tillkommande staden och dess ordning, få vi den rätta insikten i och det rätta omdömet om allt, som händer i denna värld, också i våra dagar. Och just detta vetande låter oss med tillförsikt sjunga Runebergs sång om fosterlandets bevarande — som jag ofta läst igenom under dessa månader tillika med andra sånger av samma diktare — och i synnerhet dess sjätte vers. Det, som jag tackar Runeberg mest för, är att han till sist nämmer livets, ärans, rättvisans, fridens enda källa: Ordet. Att vi aldrig gå från Ordet, det är nu allas vår största uppgift, det är i synnerhet Finlands största hjälp. Därtill hjälpe oss Herren i sin obegripliga godhet, som vi få lova och prisa alla dagar. Och Hans nåd och kraft vare med Edert folk.»

KYRKO- ORGLAR

orglar för kapell o. hem,
om- och tillbyggnad,
reparation o. stämning,
anläggning för elek-
trisk bälldrift.

Orgeltjänst
Ingenjör Bo Wedrup
St. Göransgatan 4
UPPSALA - TEL. 6357 - 301

A.-B. Skånska Centraltryckeriet

Grönekatan 14, Lund

Tel. 275

- böcker
- tidskrifter
- affärstryck

CENTRAL- TRYCKERIET

VASAGATAN 16, STOCKHOLM

**SPECIALAVDELNING FÖR
NOTSTICKNING**

NOTER och MUSIKALIER

OLOF HAMMARBERG

ORGELBYGGGARE

Nya Varvet

Tel. Göteborg 14 47 50

Tillverkar kyrkorglar.

*Utför alla i yrket före-
kommande arbeten.*

Herman Nordfors & Co. Kyrkorgelfabrik

LIDKÖPING

Tel. Kontoret 145 Bostaden 592

Tillverkar piporglar efter nyaste konstruk-
tioner och efter fullt tillförlitliga system av
såväl pneumatiskt som mekaniskt. Elektr.
bälglåtar insätts med garanti för tyst
gång. Ombyggnader, restaureringar av
äldre verk utföras omsorgsfullt. Disposi-
tioner efter såväl äldre som de nya orgel-
principerna jämte kostnadsförslag på be-
gåran kostnadsfritt.

A. Mårtenssons Orgelfabrik A.-B.

Tel. 1119

L U N D

Tel. 1119

PIPORGLAR

för kyrkor, kapell och samlings-salar. Ett gediget arbete av modernt konsthantverk.

Ombyggnadsarbeten såväl som restaureringar och fläktinstallationer utföras med omsorg och yrkesskicklighet.

Inför våra förslag.

MUSIKTRYCK

AV ALLA SLAG MED
SÄVÄL STUCKNA SOM
KOPIERADE NOTER

Bröderna Lagerströms

Litografiska Anstalt

Fleminggatan 16 / STOCKHOLM

Telefon 231880

TIDEBÖNER FÖR UNGDOM

Stycken ur Psaltaren jämte lovsånger och böner ordnade för skolornas morgonandakter under två veckor och vid kyrkoårets högtider, för konfirmationsundervisningen och för andaktsstunder bland barn och ungdom i hem, söndagsskola och ungdomskretsar.

**Ny utvidgad upplaga
(8:e-15:e tus.)**

Pris 50 öre; vid inköp av
50 ex. 35 öre.

C. W. K. GLEERUP, LUND